

5

Tóth Zoltán Balázs

Szíria fejlődési íve 1980-tól napjainkig

**A gazdasági és politikai mérföldkövek
áttekintése 1990- 1999. között**

Külügyi Műhely – Gyorselemzés sorozat
Politikai Spektrum Alapítvány
2018.

Külügyi Műhely – Gyorselemzés sorozat

A Politikai Spektrum Alapítvány
elektronikus (online) megjelenésű időszaki kiadványa

Gyorselemzés sorozat főszerkesztő:

Tóth Zoltán Balázs

Szakmai lektor:

Antal Kristóf

Kiadó:

Politikai Spektrum Alapítvány
1016 Budapest, Mészáros utca 64.
Tel.: +3630-473-3508
Honlap: www.politikaispektrum.hu
E-mail: kapcsolat@politikaispektrum.hu

© Tóth Zoltán Balázs 2018.
© Politikai Spektrum Alapítvány, 2018.

ISSN 2630-8088

Absztrakt: A Szovjetunió szétesése új kihívások elé állította a fejlődő országokat, hiszen számos esetben az egyik legjelentősebb katonai-gazdasági partnerüket veszítették el. Politikai és gazdasági reformok bevezetése egyaránt elkerülhetetlenné vált, ugyanakkor sok esetben – így Szíriában is – a hatalmi elit nem a teljes nyitást, hanem szelektív liberalizációt választotta megoldásként.

Kulcsszavak: Szíria, Szovjetunió, gazdasági liberalizáció, hadsereg, reform

Abstract: The dissolution of the Soviet Union has brought new challenges to developing countries, because many of them lost their most significant military and economic partner. The introduction of political and economic reforms has both become inevitable, however, in some cases – such as in Syria – the elite did not choose Western style liberalization, but selective liberalization as a solution.

Keywords: Syria, Soviet Union, economic liberalization, military, reform

BEVEZETÉS

1989. november 9-én leomlott a berlini fal, amely szimbolikusan jelezte a II. világháború vége óta fennálló nemzetközi rendszer felbomlását. Az Egyesült Államok, valamint a Szovjetunió hatalmi rivalizálására épülő világrend az utóbbi szétesésével ért véget, és megkezdődött a szovjet pólushoz tartozó országok politikai és gazdasági átalakulása.

Az európai országok esetében nem volt kérdéses, hogy az állam,- és gazdaságszervezési gyakorlat a nyugat-európai mintát kövesse, minthogy közülük többen az Európai Közösséghez / Európai Unióhoz, a NATO-hoz, és egyéb nemzetközi szervezetekhez történő csatlakozással kívánták újrapozícionálni magukat.

A fejlődő országok előtt viszont több út is kínálkozott. Bár az Egyesült Államok, illetve átfogóan a nyugati világ által képviselt értékrend megkérdőjelezhetetlenné vált 1990. után, számos ország mégis ezen értékek részleges átemelése, illetve kulturális- történelmi gyökerei mentén hibrid rendszereket hozott létre. Az észak-afrikai és közel-keleti régióban változatos államszervezési gyakorlatok jelentek meg, a monarchiáktól kezdődően az illiberális demokráciáig számos megoldás élt egymás mellett.

1990. után Szíria számára is nyilvánvalóvá vált, hogy az addig bevett állam,- és gazdaságszervezési technikákon változtatni szükséges. Egyfelől a szocialista logikából építkező gazdaságszervezés fenntarthatatlanná vált – már az 1980-as

években is –, és összességében egy versenyképtelen, a nemzetközi szinten erősen hátrányos helyzetből induló modell alakult ki. Másfelől, kimondva-kimondatlanul, a fejlődő államoknak is érdekük volt átemelni a nyugati politikai és gazdasági értékek egy részét, mivel ezek nélkül a nemzetközi gazdasági és politikai kapcsolatok nem indulhattak volna fejlődésnek. A reformok bevezetése ugyanakkor dilemma elé állította a döntéshozókat: a nyitás értelemszerűen erodálta a politikai elit hatalmát, hiszen egyre kevesebb csatornán keresztül volt ráhatása az országban zajló folyamatokra. Ennélfogva több országban, így Szíriában is, a liberalizációs folyamat addig terjedt, ameddig a politikai elitet nem sodorta a szükségesnél gyengébb pozícióba. Ezt a felfogást lehet nyomon követni mind az 1980-as, mind az 1990-es években végrehajtott reformok kapcsán, illetve 2000. után, Bassár el-Aszad elnök is hasonló logika mentén formálta saját képére Szíriát.

A BIPOLÁRIS VILÁGREND VÉGÉVEL JELENTKEZŐ KIHÍVÁSOK

A Szovjetunió szétesése egyben azt is jelentette, hogy a szovjet hatalmi tömbbe integrált, illetve a szocialista értékeket követő országokban rövid idő leforgása alatt átfogó reformok bevezetésére volt szükség. A nemzetközi szinten elfogadott állam-, és gazdaságszervezési technikák átültetése érdekében ezen országok kénytelenek voltak (részlegesen, vagy egészében) adoptálni a nyugati világ értékrendjét, ha nem kívántak leszakadni az újonnan kialakuló rendben. A bipoláris világrend felbomlásának folyamatában pozitív példát mutattak a közép-és kelet-európai országok, amelyek a szocialista állam-, és gazdaságszervezést rövid időn belül felváltották a demokratikus politikai rendszerrel, valamint a piacgazdasággal.

Számos politikai gondolkodó is úgy vélte, hogy a Szovjetunió szétesésével elhárult az utolsó akadály is a nyugati fejlődés eredményeinek, a demokrácia globálissá válásának, valamint a piacgazdaság széleskörű elterjedésének. Közéjük tartozott Francis Fukuyama, és a demokratizálódás harmadik hullámának megfogalmazásával őt erősítette Samuel P. Huntington is¹. A bipoláris világrend felbomlásakor ugyanis számos tényező mutatott abba az irányba, hogy a nyugati országok által képviselt értékek és a liberális ideológia globális expanziójára kerülhet sor². Nagyobb mozgástérhez jutottak a Bretton Woods-i intézmények –

¹ Huntington, 1991.

² Igaz, akár Fukuyama, akár Huntington is számos kockázati tényezőt fogalmazott meg állításaikkal kapcsolatosan.

Nemzetközi Valutalap, Világbank – és olyan fejlődő országokban is strukturális reformokhoz tudták kötni a támogatások folyósítását, ahol korábban érdemi változtatások kieszközölésére a Szovjetunió befolyása okán nem kerülhetett sor. Számos országban megkezdődött, vagy éppen folytatódott a gazdasági liberalizáció, amellyel az adott ország nemzetközi gazdaságba történő bekapcsolódása került előmozdításra.

Ennek ellenére néhány ország – mint Észak-Korea, Kuba, Kína³ – nem szakított a kommunista / szocialista állam,- és gazdaságszervezéssel, minthogy formálisan számos fejlődő ország – Vietnám, Szíria, Líbia, stb. – is megtartotta a „szocialista vívmányokat”. Számos országban hibrid rendszer alakult ki, azaz formálisan a szocialista terminológiával fémjelzett intézmények megmaradtak, de a piacgazdasági elemek részleges áttemelésével egyidejűleg csökkent a centralizáció.

A Szovjetunió felbomlása egyet jelentett a nyugati országok „zászlóshajójának”, az Egyesült Államok hatalmi pozíciójának relatív megerősödésével. Ugyanakkor a kezdeti várakozásokhoz képest az új világrend is számos új kihívást, folytatódó konfliktust és gazdasági nehézséget hozott magával. Az Egyesült Államok önmagában kevésnek bizonyult olyan folyamatok megállítására, mint polgárháborúk kirobbanása, népirtások, illetve radikális, állam alatti szereplők térnyerése. Ugyan elkönnyvelhetők részsikerek – délszláv háború lezárása, békefenntartás, iraki háború kezdeti sikerei, stb. – mégis nyilvánvalóvá vált a szuperhatalom katonai és gazdasági kapacitásainak végeessége. Nem meglepő, hogy ezt a folyamatot felismerve a fejlődő államok nem vetették önként alá magukat a nyugati értékek áttemelésének, ráadásul mind több ország kezdett távolodni az ideális demokratikus berendezkedéstől.

ELKERÜLHETETLEN VÁLTOZÁSOK

A bipoláris világrend vége sok ország számára azt jelentette, hogy a Szovjetunió személyében elveszítettek egy jelentős politikai és gazdasági partnert. Azon államok, így Szíria is, amelyek a Szovjetunió bármilyen támogatását élvezték 1990. előtt, hirtelen jelentős bevételi forrásoktól estek el. A bevételkiesés természetesen kihatással volt a gazdaság teljesítőképességére, illetve közvetetten az ország nemzetközi mozgásterére is. Ennek tudatában nem volt más választás, mint átalakítani számos alrendszert, illetve közelíteni az állam,- és gazdaságszervezési gyakorlatokat a nemzetközileg elismert

³ Bár Kína esetében számottevő változások történtek az elmúlt közel 30 évben.

standardokhoz. A fentiek tükrében Szíriában is elkerülhetetlenné vált a reformok bevezetése, amelyek olyan területeket érintettek, mint hadsereg, gazdaság, és külkapcsolatok.

Összhangban a globális fegyverkezési versennyel, 1977. és 1988. között Szíria becslések szerint éves szinten a GDP 30 százalékát költötte védelmi kiadásokra, és a hadsereg az egyik meghatározó munkáltatóvá nőtte ki magát⁴. Szíria a haderő folyamatos fejlesztése tekintetében elsősorban a Szovjetunió, valamint a régióban fekvő arab államok segítségére támaszkodott. Az 1990-es évekbe Szíria úgy lépett át, hogy az előző évtizedben szovjet harckocsikkal és vadászgépekkel felfejlesztett hadsereg összesen 400 ezer hivatásos katonát számlált⁵. A folyamatos arab-izraeli ellenségeskedésre kondicionált haderő azonban nem maradt feladat nélkül – az Izraellel való ellenségeskedést az Egyesült Államok monopol hatalmi helyzetéből fakadóan ésszerű volt háttérbe szorítani – hiszen Libanon megszállása jelentős logisztikai-hadászati feladatokat generált. Továbbá egy 1991-ben elfogadott kétoldalú egyezmény legitimálta a szíriai hadsereg jelenlétét, és vállalta Libanon külső fenyegetésektől való védelmét.

A hadsereg egyidejűleg kívánta biztosítani az alavita kisebbség belföldi hatalmi pozícióját, illetve támogatni a politikai elit nemzetközi elképzeléseit. Szíria regionális ütőképességének erősítése, illetve a Közel-Keleten betöltött szerepének növelése nem történhetett egy erős hadsereg létrehozása nélkül. A bipoláris világrend felbomlásával, illetve a Szovjetunió szétesésével Szíria egyik legjelentősebb katonai partnerét „veszítette el”, így a hadsereg is azon szervezetek közé tartozott, amely megérett a racionalizálásra és reformok bevezetésére.

Mivel azonban a hadsereg a politikai hatalom egyik legfontosabb pillérének számított, Háfez el-Aszad haláláig nem is történtek számottevő változások. A hatalmi és szervezeti viszonyok változatlansága mindazonáltal nem sarkallta arra a katonai elitet, hogy Egyiptomhoz, vagy Kínához hasonló összefonódás indoljon meg a hadsereg és a gazdasági alrendszer között. A tisztek elsősorban ismeretségi hálójuk következtében végezhetek gazdasági tevékenységet, és sokak számára Libanon megszállása további lehetőségekkel kecsegtetett (például kereskedelem és csempészés terén).

⁴ Mora, Wiktorowicz, 2003. 109.o.

⁵ Kis-Benedek, 2018. 144-145.o.

Mindazonáltal a több hullámban végrehajtott „szelektív liberalizáció” – az 1980-as években, az 1990-es években, valamint a 2000-es évek elején – visszanyeste a tisztek gazdasági privilégiumait. A privát szektor megerősödése, illetve a gazdasági szereplők között zajló verseny visszaszorította a korábbi féllegális tevékenységek körét, amely értelemszerűen a hadseregben meghatározó szereplők rosszallását váltotta ki. Ugyanakkor egészen Bassár el-Aszad elnök beiktatásáig nem történtek átfogó változások személyügyi kérdésekben, és csak a 2000-es években kezdődött a nyitást ellenző tisztek elszigetelése, majd leváltása.

A gazdaság átszervezése az 1990-es években szintén sürgetővé vált. Bár az 1980-as években Szíria már átesett egy liberalizációs kísérleten, azonban a megváltozott nemzetközi viszonyok tükrében egy újabb, immáron a szocialista logikát mellőző reformfolyamatra volt szükség⁶. Ez azt hozta magával, hogy a megmaradt szuperhatalom, az Egyesült Államok által képviselt állam-, és gazdaságszervezési értékek nagyobb legitimitációt élveztek a politikai vezetés részéről, és ezek formálták az újabb liberalizációs törekvések alapjait.

A politikai és gazdasági elit részéről nem volt kétséges, hogy az elmúlt évtizedek gyakorlatát, azaz az állami tervezési és fejlesztési gyakorlatot egy, a piaci viszonyokhoz jobban illeszkedő alternatívával kellene felváltani, amely nagyobb teret enged privát szektor fejlődésének. A liberalizáció iránya kapcsán viszont az elit erőteljes megosztottságot mutatott. Kérdéses volt, hogy Szíria mennyire távolodjon el a korábbi évtizedek gyakorlatától, illetve a reform egyáltalán meghozza-e a várt eredményeket. Többen ugyanakkor elleneztek a liberalizációs folyamatokat, akár világnézeti meggyőződésből, akár személyes érdekeik sérülése okán. Az utóbbi körbe tartoztak azok a tisztek, akik hasznot húztak a privilégiumokra és személyes kapcsolatokra épülő „vállalkozásokból”. A tisztségükből eredő előnyöktől a piacgazdaság dinamikáját adó kompetitív versengés megfosztotta volna őket, ami kétségkívül feszültséget jelentett volna a politikai és katonai vezetés között. A 2000-es években, immáron Bassár el-Aszad elnökségének kezdetén a liberalizációt ellenző tiszteket tudatosan elszigetelik és leváltják tisztségükből, hogy ne akadályozzák az új politikai vezetés elképzeléseit⁷.

Ha nem is elvi meggyőződésből, de a hatalmi realitásokhoz illeszkedve született meg az 1990-es években az újabb liberalizációs kísérlet. Háfez el-Aszad

⁶ Az 1980-as években végbemenő liberalizációs kísérletet részletesebben lásd Tóth, 2018a.

⁷ Tóth, 2018b.

elnök, akár csak az 1980-as években végrehajtott liberalizációs folyamatnál, az 1990-es években is ügyelt arra, hogy a gazdasági nyitás ne járjon politikai hatalma csorbulásával. Ebből fakadóan a „szelektív liberalizáció” fogalmával írható le a gazdaság nyitása, mivel a meghozott intézkedések csak addig kívánták az állam,- és gazdaságszervezési gyakorlatokat racionalizálni, amíg az nem veszélyeztette a politikai elit fennmaradását.

A legnagyobb vívmány kétségkívül az 1991-ben elfogadott befektetési törvény volt, amely a külföldi szereplők és a hazai privát szektor tőkebefektetési hajlandóságát kívánta serkenteni, biztosította a profit és tőke szabad áramlását, az importtermékekre hét évig kiterjesztette a vámmentességet, illetve engedélyezte befektetőknek, hogy állami csatornákon kívül hozzanak be külföldi valutát az országba⁸. Az új jogszabály továbbá a külföldön érő szíriai állampolgárokat is megszólította, hiszen becslések szerint több tízmilliárd dollár összvagyon felett rendelkeztek ekkoriban, amely becsatornázása Szíria gazdaságába kiemelkedő jelentőségű volt⁹. Azonban sokan meglehetősen szkeptikusan vélekedtek a központi kormányzat liberalizációs törekvéséről, ennél fogva a tőke hazacsábítása nem volt sikeres kezdeményezés.

A befektetési törvényt támogatta a Szíriai Kereskedelmi Bank Damaszkuszban és Aleppóban létrehozott, befektetésekkel foglalkozó ága is, amely a jogszabály gyakorlatban történő alkalmazását kívánta előmozdítani. A probléma az volt, hogy a szomszédos Libanon piaci szabályozása sokkal szabadabb és kedvezőbb feltételeket biztosított, és a vállalkozások egy része inkább a libanoni bankrendszeren keresztül intézte tranzakcióit.

Átfogó reformok hiányában a befektetési törvény önmagában nem mutatkozott elegendőnek a gazdaság felpörgetéséhez. A befektetési hajlandóság kezdeti fellendülését az 1990-es évek végére jelentős visszaesés követte, amely kihatással volt Szíria gazdasági növekedésére is. A szabályozási környezet fejlesztését elsősorban belpolitikai megfontolások akadályozták, mint a központi kormányzat túlzott gazdasági térvesztésében rejlő veszélyek a privát szektor megerősödésével szemben.

A GAZDASÁGI KAPCSOLATOK FEJLESZTÉSE

Jóllehet a széteső Szovjetunióval Szíria egy jelentős politikai és gazdasági partnerét veszítette el – egy időre –, viszont számos tényező hozzájárult a

⁸ Pölling 1994.19-20.o.

⁹ U.o. 21.o.

„szelektív liberalizáció” kezdeti sikeréhez. Elsők között szükséges megemlíteni Szíria nemzetközi szintén történő újrapozicionálását, amely azt jelentette, hogy az 1990. augusztus és 1991. február között lezajlott öbölháborúban az Egyesült Államok oldalán lépett be a konfliktusba. Katonai szerepvállalásának köszönhetően az Egyesült Államokból, Szaúd-Arábiából, illetve az öbölmenti államokból jelentős mennyiségű tőke és kölcsön áramlott be az országba, ráadásul az öbölmenti országok könnyítettek a szírek munkavállalási feltételein¹⁰.

Szintén az Egyesült Államokkal való kapcsolatokat erősítette az Izraellel kapcsolatos politika változása. Háfez el-Aszad elnök a segítségét ajánlotta fel az izraeli-palesztin konfliktus feloldásához, illetve Szíria és Izrael között több egyeztetés zajlott a békekötésről. Mivel Szíria külpolitikája illeszkedett az Egyesült Államok elképzeléseihez, részese lehetett az 1991-es madridi konferenciának, amely az izraeli-palesztin megbékélést volt hivatott tető alá hozni. Ugyanakkor Szíria sem ekkor, sem pedig a 2000-es években végbemenő újabb „szelektív liberalizációval” együtt járó nyitás folyamatában nem volt képes békét kötni Izraellel.

	Izrael	Szíria
Politikai stabilitás ¹¹	12,77	34,57
Kormányzati hatékonyság ¹²	75,96	21,86
Szabályozás minőség ¹³	83,15	14,67
Jogállamiság ¹⁴	88,44	33,17
Korrupció ¹⁵	88,17	19,89
Egy főre eső GDP (USD)	19.317,8	934,5

1. számú táblázat. Izrael és Szíria fejlettségbeli különbségét igazoló indikátorok az 1996-os évre vetítve.

¹⁰ Seifan, 2011. 10. o.

¹¹ A *Worldwide Governance Indicator* a politikai stabilitás szempontjából 0-tól (legalacsonyabb) 100-ig (legmagasabb) tartó értékekkel látja el az egyes országok teljesítményét.

¹² A *Worldwide Governance Indicator* a kormányzat működésének hatékonyságát 0-tól (legalacsonyabb) 100-ig (legmagasabb) tartó értékekkel látja el az egyes országok teljesítményét.

¹³ A *Worldwide Governance Indicator* a szabályozási környezet fejlettségét 0-tól (legalacsonyabb) 100-ig (legmagasabb) tartó értékekkel látja el az egyes országok teljesítményét.

¹⁴ A *Worldwide Governance Indicator* a jogállamiság, joguralom (*rule of law*) szempontjából 0-tól (legalacsonyabb) 100-ig (legmagasabb) tartó értékekkel látja el az egyes országok teljesítményét.

¹⁵ A *Worldwide Governance Indicator* a korrupció szempontjából 0-tól (legalacsonyabb) 100-ig (legmagasabb) tartó értékekkel látja el az egyes országok teljesítményét.

Dacára a két ország közötti szorosabb együttműködésnek, Háfez el-Aszad elutasította az Izrael által javasolt intézkedéseket, miszerint a békét szabadkereskedelmi megállapodással, illetve a határok kölcsönös nyitásával kellene előmozdítani. Attól tartott, hogy a minden tekintetben fejlett és jól szervezett Izrael gazdaságilag könnyűszerrel felülkerekedik Szírián, és aszimmetrikus függőség alakul ki a két ország között (lásd 1. számú táblázat).

A szíriai-izraeli kapcsolatok javulása azt eredményezte, hogy Irán és Szíria külpolitikai stratégiája távolodott egymástól. Mindez azonban nem tántorította el a két országot attól, hogy az új nemzetközi környezetben szorosabbra fűzzék kapcsolatait egymással. 1990 szeptemberében Háfez el-Aszad az iráni forradalmat követően először tett látogatást Iránban, amely nyomán létrehozták a Szíriai-Iráni Együttműködési Bizottságot. A Bizottság elsődleges célja az alelnökök és külügyminiszterek találkozóinak intézményesítése volt. Továbbá koordinálták a libanoni Hezbollah kapcsán tett lépéseiket, valamint az Észak-Korea együttműködésével zajló közös ballisztikus rakéta gyártást¹⁶. Szíria és Irán mélyebb együttműködése az 1990-es években még kevésbé akadályozta meg a szír-amerikai kapcsolatok fejlődését, illetve az évtized végére a szír-iraki kapcsolatok is normalizálódtak. Az Iránnal ápolt kapcsolatok 2001-től, immáron Bassár el-Aszad elnöksége idején válnak terhekké, miután az Egyesült Államok meghirdette a terrorellenes háborúját¹⁷.

Szíria gazdasági fejlődését segítette továbbá az, hogy a holland Royal Dutch Shell, illetve a francia Elf-Aquitaine (az olajipari vállalat 2003-ben összeolvadt a TotalFina-val, és 2003. óta Total néven működik) új olajlelőhelyekre bukkant¹⁸. A Szíriai Kőolajipari Vállalat a felfedezés következtében az 1985. évi 170 hordó / napról 1990-re 620 ezer hordó / napra növelte a kitermelést¹⁹. Annak ellenére, hogy 1996-ra a kitermelés visszaesett 550 ezer hordó / napra, illetve a kőolaj világpiaci ára is hullámozott, a szíriai központi kormányzat jelentős bevételeket volt képes realizálni.

¹⁶ Walsh, 2013. 113. o.

¹⁷ Tóth, 2018b.

¹⁸ France's Elf finds oil in Syria, 1990.

¹⁹ Seifan, 2011. 10. o.

Év	1989.	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.
Átlagár hordó / dollár	18,07\$	23,73 \$	18,73\$	18,21\$	16.13\$	15,54\$	17,14\$
Kitermelt mennyiség ezer hordó / nap	340	406	471	514	556	563	596
Év	1996.	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Átlagár hordó / dollár	20,62 \$	18,49\$	12,07\$	17,27\$	27,72\$	21,99\$	23,71\$
Kitermelt mennyiség ezer hordó / nap	586	577	576	578	573	613	677

2. számú táblázat. A kőolaj átlagos világsági árának, illetve a kitermelt mennyiség alakulása 1989. és 2002. között^{20 21}.

A nemzetközi kapcsolatok fent ismertetett fejlődése mellett a szíriai politikai vezetésnek további nemzetközi szervezetekkel, illetve országokkal is rendezni kellett a viszonyát. Ez abban gyökerezett, hogy mivel Szíria erőteljesen rá volt utalva külföldi hitelekre és segélyekre, folyamatosan adósságot halmozott fel. Az 1980-as és 1990-es években elért gazdasági eredmények ugyanakkor nem tették azt lehetővé, hogy a hitelezők követeléseinek eleget tegyenek. 1986. és 1997. között a Világbank befagyasztott mindennemű hitelfolyósítást, illetve az Európai Beruházási Bank sem nyújtott fejlesztési kölcsönt Szíriának egészen 2000 decemberéig²². Az 1990-es években megkezdett tárgyalások eredményeképpen végül a későbbiekben sikerült a fent hivatkozott két nemzetközi szervezettel rendezni a kapcsolatait, illetve Franciaország és Németország felé fennálló tartozásait is újratárgyalták.

KONKLÚZIÓ

Az 1990-es években a politikai vezetés számára egyidejűleg több prioritás is megfogalmazódott. Ezek között szerepel Szíria nemzetközi újrapozícionálása,

²⁰ Forrás: <https://www.thebalance.com/oil-price-history-3306200>

²¹ Forrás: https://www.quandl.com/data/BP/OIL_PROD_D_SYR-Oil-Production-Daily-Average-Syria

²² Elhadj, 2006. 183.o.

belső reformok elindítása, illetve Háfez el-Aszad elnök utódjának felkészítése az ország vezetésére.

A bipoláris világrend felbomlásával, illetve a Szovjetunió – és utódállamának, Oroszország – háttérbe szorulásával felértékelődött az Egyesült Államok befolyása. A korábban ellenségnek deklarált nyugati világ állam-, és gazdaságszervezési gyakorlata nemzetközi standarddá vált, amelyet „értelmes volt” áttemelni a fejlődő országoknak.

Bár az észak-afrikai és közel-keleti térségben általános jelenségként írható le a gazdasági liberalizációs intézkedések bevezetése, a demokratikus alapelvek átültetésével már annál kevesebben jártak sikerrel. A fejlett országoktól meglehetősen különböző karakterű rezsimek ugyan folyamatos nyomás alatt álltak, ám a sok esetben formális átültetésen kívül érdemi változások nem történtek. Az 1990-es évek végétől még egy évtizedet kellett várni ahhoz, hogy számos tényező együttállása az Arab tavasz forradalmi és megmozdulási hullám kirobbanásához vezessen, amely egyik pillére a demokratikus rendszerek kialakítására irányult. Látni kell azonban, hogy sem a bipoláris világrend felbomlása, sem az Arab tavaszt jelentő sokk nem bizonyult elegendőnek ahhoz, hogy a vizsgált régióban a demokratizálódás nagyobb hulláma elinduljon.

AJÁNLÁS

Tóth Zoltán Balázs: Szíria fejlődési íve 1980-tól napjainkig – A gazdasági és politikai mérföldkövek áttekintése 1980-1989. között

Tóth Zoltán Balázs: Szíria fejlődési íve 1980-tól napjainkig – A gazdasági és politikai mérföldkövek áttekintése 2000-2009. között

Tóth Zoltán Balázs: Szíria fejlődési íve 1980-tól napjainkig – A gazdasági és politikai mérföldkövek áttekintése 2010. után

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Elhadj, Elie (2006): Experiments in Achieving Water and Food Self-Sufficiency in the Middle East – The Consequences of Contrasting Endowments, Ideologies, and Investment Policies in Saudi Arabia and Syria, Boca Raton, Florida
- France's Elf finds oil in Syria (1990), Knight-Ridder Financial, Joc.com. Forrás: https://www.joc.com/frances-elf-finds-oil-syria_19901115.html

-
- Huntington, Samuel P. (1991): Democracy, Third Wave, Journal of Democracy. Forrás: <https://www.ned.org/docs/Samuel-P-Huntington-Democracy-Third-Wave.pdf>
 - Kis-Benedek József (2018): Katonai biztonság Marokkótól Iránig, Zrínyi Kiadó, Budapest.
 - Mora, Frank O. – Wiktorovicz, Quintan (2003): Economic reform and the military, China, Cuba, and Syria in a Comparative Perspective, International Journal of Comparative Sociology
 - Pölling, Sylvia (1994): Investment Law No. 10: Which future for the Private Sector? in Kienle, Eberhard: Contemporary Syria: Liberalization between Cold War and Cold Peace, British Academic Press, London.
 - Seifan, Samir (2011): The road to economic reform in Syria, University of St. Andrews for Syrian Studies
 - Tóth Zoltán Balázs (2018a): Szíria fejlődési éve 1980-tól napjainkig – A gazdasági és politikai mérföldkövek áttekintése 1980-1989. között, Külügyi Műhely – Gyorselemzés sorozat, Politikai Spektrum Alapítvány
 - Tóth Zoltán Balázs (2018b): Szíria fejlődési éve 1980-tól napjainkig – A gazdasági és politikai mérföldkövek áttekintése 2000-2009. között, Külügyi Műhely – Gyorselemzés sorozat, Politikai Spektrum Alapítvány
 - Wallsh, David (2013): Syrian Alliance Strategy in the Post-Cold War Era: The Impact of Unipolarity, The Fletcher Forum of World Affairs, Vol. 37, No. 2.
 - Zakaria, Fareed (1997): The Rise of Illiberal Democracy, Foreign Affairs, Vol. 76. No.6.